

kijken
naar kinderen

in de rekenles

nummer 7

SEPTEMBER 2012

De opborengst

opleiding
onderzoek
ontwikkeling

Katholieke
Pabo Zwolle

Theorie en praktijk

Inhoud

Actueel

Training toont brede inzetbaarheid

Kijken naar Kinderen 4

Interview

'Leerkrachten leren beter te kijken naar wat kinderen echt nodig hebben'

..... 7

Kind in beeld

Begeleidingstraject betaalt zich uit op De Bonte Stegge (Dalfsen)

..... 10

Nieuws

Breed aanbod voor scholing

Kijken naar Kinderen 14

Colofon

Kijken naar Kinderen in de rekenles is een uitgave van *Kijken naar Kinderen*, een project van de Katholieke Pabo Zwolle.

Uitgave 7, september 2012.

Projectleiding: Belinda Terlouw (KPZ)

Redactie en productie: Geert Dekker

(Journalistiek in Communicatie, Hillegom)

Fotografie: Gert Schoeman (GS-producties, Almelo), Ina Krul (De Bonte Stegge, Dalfsen), Loes Smit (De Bonte Stegge, Dalfsen), Saskia Paauw (Left eye), Hans Poesse (De Windhoek, Almelo) en Geert Dekker (Journalistiek in Communicatie)

Ontwerp: Martha Lauría (Lauría Communication+Design, Utrecht)

Contactadres:

Katholieke Pabo Zwolle,
Tav mw. B. Terlouw,
Ten Oeverstraat 68,
8012 EW Zwolle.

T 038 4217425

E b.terlouw@kpz.nl

I www.kijkennaarkinderen.nl

Kijken naar Kinderen is nu twee jaar onderweg. Eigenlijk klopt dat niet helemaal. Al jaren voordat dit een 'officieel' project werd, heb ik geëxperimenteerd met het gebruik van video en foto's om leerkrachten te helpen op hun eigen leerkrachtgedrag te reflecteren en ze te laten zien hoe ze beelden kunnen gebruiken om beter naar hun kinderen te leren kijken. De afgelopen jaren zijn we bezig geweest met de doorontwikkeling van de methodiek en het scholen van mensen om hen te leren de methodiek in de dagelijkse praktijk te gebruiken. Een aantal deelnemers is geschoold om het in te zetten in hun eigen beroepspraktijk, op twee scholen is het structureel ingezet om de opbrengst van het reken-wiskunde-onderwijs te vergroten en pabostudenten zetten het in om hun theorie-praktijkkoppeling te versterken.

Zoals uit de artikelen in dit digazine blijkt, is de opbrengst van deze activiteiten groot. De deelnemers aan het nascholingstraject Kijken naar Kinderen slaagden er ieder op hun eigen wijze in de methodiek in te zetten en wisten daarbij een belangrijke vooruitgang te boeken in hun rol als IB-er of rekencoördinator. Op de scholen waar Kijken naar Kinderen is ingezet zijn de leerkrachten zich veel beter bewust geworden van hun leerkrachtgedrag en slagen zij er in het onderwijs beter af te stemmen op de behoeften van de kinderen. En – niet onbelangrijk – de rekenresultaten gingen op beide scholen vooruit en de kinderen vinden rekenen weer leuk. Op de KPZ zelf hielp de inzet van de methodiek om studenten te helpen bij de vertaalslag van theorie naar praktijk.

Belinda Terlouw: 'Trots op rijke opbrengst'

Al met al is dat een rijke opbrengst, waar ik trots op ben. De methodiek is niet 'klaar'. Het is überhaupt de vraag wanneer zoiets het geval is. Toch hebben we nu een belangrijk ijkpunt bereikt. De komende tijd blijf ik actief met de doorontwikkeling van de methode en zal mij daarbij onder meer richten op de vraag hoe Kijken naar Kinderen een bijdrage kan leveren aan de professionalisering van de leerkracht (in wording). Daartoe ga ik deel uitmaken van het ELWieR/Panama-onderzoeksnetwerk. ELWieR staat voor: Expertisecentrum Lerarenopleiding Wiskunde en Rekenonderwijs.

Naast onderzoek, blijft mijn aandacht uiteraard ook gericht op het praktische gebruik van de methode. Ook in het komende schooljaar vinden daarvoor diverse (na)scholingsactiviteiten plaats, gericht op scholen, IB-ers en leerkrachten. In een leergemeenschap ga ik met hogeschooldocenten van de KPZ het middel verder uitdiepen, zodat het ook bij andere vakgebieden kan worden ingezet. We gaan dus volop door!

In dit digizine staat beschreven welke resultaten zijn geboekt in het nascholingstraject voor IB-ers en rekencoördinatoren en op twee scholen. Op de laatste pagina staat een overzicht van het nascholingsaanbod voor het komende schooljaar.

Ik wens u veel leesplezier bij het lezen van dit digizine!

Belinda Terlouw,

Projectleider Kijken naar Kinderen en hogeschooldocent en nascholingsdocent Rekenen- Wiskunde aan de Katholieke Pabo Zwolle.

Training toont brede inzetbaarheid

Kijken naar Kinderen

Eind mei is het eerste trainingstraject van Kijken naar Kinderen afgerond. De deelnemers sloten deze nascholing af met een presentatie, waarin zij onder andere aangaven hoe zij Kijken naar Kinderen tijdens de opleiding in hun eigen beroepspraktijk hebben ingezet en wat dit hen opleverde. Met de afronding van de training kunnen zij het middel in de toekomst duurzaam inzetten in hun werk.

In de training kozen de deelnemende IB-ers en rekencoördinatoren een context, waarin zij al doende konden leren. Dit varieerde van de inzet in de eigen groep tot het in ontwikkeling brengen van een heel team en de implementatie van een nieuwe rekenmethode.

Er was daarmee sprake van maatwerk; de deelnemers mochten de leeromgeving afstemmen op wat mogelijk en wenselijk was. Daarbij gold wel dat niet alleen de doelgroep er iets aan moest hebben, maar de deelnemers ook hun eigen leerproces moesten monitoren. Ze moesten reflecteren op hun rol als uitvoerder van de methodiek om deze goed in de vingers te krijgen.

Leren zwemmen

Het bleek niet eenvoudig om het middel in te leren zetten. Dit komt onder meer door de gelaagdheid van de methodiek. De deelnemers moesten als leerkracht leren kijken naar de kinderen en naar het effect van hun eigen leerkrachtgedrag op het handelen van de kinderen. Ze moesten ook leren kijken naar leerkrachten die Kijken naar Kinderen zelf in gingen zetten. Tenslotte moesten ze op basis van het verzamelde materiaal ontdekken wat het effect was van hun eigen handelen in teamverband.

‘We moesten leren zwemmen in de grote oceaan, terwijl het al moeilijk genoeg is om dat in een meertje te doen’, keek een van de deelnemers terug op de training. Hoge

ambities genereren echter ook prestaties. De opbrengst was dan ook groot. Zo lukte het Els van Herpen (auteur en ontwikkelaar bij uitgeverij Zwijsen educatieve uitgeverij) om met behulp van beelden het handelingsmodel zichtbaar te maken. Het handelingsmodel is een belangrijke basis binnen de mede door Van Herpen geschreven methode Wizwijs, waarvan zij de implementatie op OBS De Windhoek samen met leerkracht (en cursusdeelnemer) Janny Bolink monitorde.

Tijdens de eindpresentatie van Kijken naar Kinderen liet Els van Herpen een representatie van het handelingsmodel zien, waarbij ze foto's gebruikte om de onderste laag voorstelbaar te maken (afbeelding 1). Door de beelden in te zetten als professionaliseringsimpuls voor het team, bleek het mogelijk invloed uit te oefenen op het leren van leerkrachten om de methode succesvol te helpen implementeren. Tijdens de presentatie vroeg zij het publiek om vier foto's uit een fotoverslag van

medecursist en rekencoördinator op de Windhoek Janny Bolink chronologisch te ordenen op handelingsniveau (afbeelding 2, 3, 4 en 5). Al zoekende naar de juiste volgorde ervoer het publiek tijdens de presentatie dat het goed is beelden te hebben bij de verschillende lagen in het handelingsmodel.

Onderlinge consultatie

Janny Bolink ging in haar presentatie in op hoe foto's en film zijn gebruikt op de Windhoek bij de implementatie van Wizwijs. Met name voor de intercollegiale consultatie bleek dit een belangrijk hulpmiddel te zijn om met elkaar in overleg te treden over het gebruik van de nieuwe methodiek.

Daarnaast zorgde het gebruik van de methode er bij haar voor dat zij beter leerde kijken naar haar eigen rekendidactiek. Door de foto- en filmopnames kreeg zij duidelijker in beeld waar zij nog aandacht aan moet besteden.

Ook merkte zij dat een fotoverslag goed werkt tijdens jaargroepenoverleg. De problemen die leerkrachten in hun les tegenkomen, kunnen zo beter worden besproken, waardoor ook nieuwe ideeën ontstaan om aan de slag te gaan. Zowel als leerkracht als in haar rol als rekencoördinator ziet Janny Bolink de methode dan ook als een waardevol gereedschap om in te zetten.

Begeleiding

Jelly Frijlink en Ella de Heij, beide IB-er op SBO De Klimop in Almere, deden al eerder ervaring op met de methode tijdens een begeleidingstraject. In de training verdiepten zij hun kennis en leerden Kijken naar Kinderen zelf toe te passen. Jelly Frijlink (IB-er op de locatie Almere-Stad) had bij de start van de training de ambitie om enerzijds te leren hoe ze foto's moet maken om aan anderen te kunnen laten zien welk rekenprobleem zich voordoen en wilde anderzijds ook leren hoe zij leerkrachten tot ontwikkeling kan laten komen.

Mede dankzij de training slaagde zij er in haar rol als begeleider bij te sturen. In het verleden was zij vooral voorschrijvend bezig, maar door met leerkrachten in gesprek te gaan over de beelden van kinderen lukte het om te coachen en te begeleiden. Dit had een positieve uitwerking op de interactie tussen de begeleider en de leerkrachten. Om deze coachende rol te verdiepen, gaat Jelly Frijlink het komende schooljaar verder met de opleiding tot beeldcoach.

Met betrekking tot het gebruik van fotoverslagen concludeerde zij dat dit een krachtig middel is om leerkrachten te laten reflecteren op hun eigen handelen. Het in beeld brengen van een leerling en hoe hij rekent geeft inzicht bij de leerkracht over wat een kind doet en dus ook soms hoe een kind denkt. Dat laatste is vaak

niet te zien door alleen werk van een leerling na te kijken en het is niet altijd mogelijk in een diagnosticerend gesprek beter naar een kind te kijken.

Beter kijken

Haar collega Ella de Heij (IB-er op de locatie Almere-Buiten) leerde op de training om nog beter naar beeldmateriaal van kinderen en leerkrachten te kijken door zelf een fotoverslag te maken, maar met name ook door samen met de andere cursisten de inbreng te evalueren. Zij deed op de Klimop al eerder ervaring op met het gebruik van fotoverslagen, maar het blijft in haar ogen een uitdaging om leerkrachten ervan te overtuigen en hen enthousiast te maken voor het fotoverslag als middel om te reflecteren op eigen leerkrachtgedrag.

>>>

Ella de Heij wilde door de training zich verdiepen in het ondersteunen en verder professionaliseren van leerkrachten bij het rekenonderwijs in het SBO en bij het inzetten van de opgedane inzichten en het gebruik maken van de materialen van Speciaal Rekenen. Ook wilde zij meer inzicht en kennis opdoen om nieuwe leerkrachten te begeleiden en te professionaliseren op rekengebied, vooral bij het ondersteunen van rekenzwakke leerlingen.

Tijdens de training merkte zij dat dit veel vraagt van haar eigen didactische kennis en inzicht op rekengebied. Daarnaast zijn coachingsvaardigheden, enthousiasmeren van mensen en gespreksvaardigheden onmisbaar om een team te ondersteunen bij het inzetten van Kijken naar Kinderen. Terugkijkend is zij er in geslaagd deze vaardigheden te ontwikkelen en leerde zij ook om de begeleiding beter af te stemmen op de mogelijkheden en de beginsituatie van leerkrachten tijdens het coachen. Ook leerde zij om zich minder te laten beïnvloeden door terughoudende of negatieve reacties van collega's op de opdrachten en zich te richten op mensen die open staan voor het fotoverslag als reflectiemiddel.

Praktijkonderwijs

Cristel van Doorn geeft rekenles en is stagebegeleider op de Rechterenschool in Meppel, die praktijkonderwijs biedt voor moeilijk lerende kinderen van 12 tot 18 jaar. Het rekenonderwijs op de school was in het verleden voornamelijk gericht op zelfredzaamheid en het onderhouden van vaardigheden. Van het afnemen van toetsen of een doorlopende leerlijn was geen sprake. Omdat leerlingen aangeven dat ze meer willen leren en steeds meer leerlingen doorstromen naar het MBO, besloot de school meer inhoud te geven aan het rekenonderwijs.

Het streven daarbij is om de kinderen tot referentieniveau 1F te brengen.

Kijken naar Kinderen is daarbij in eerste instantie ingezet voor de professionalisering van de leerkrachten. In het praktijkonderwijs zijn vooral vakleerkrachten actief, die niet geschoold zijn in het geven van reken-wiskundeonderwijs. Door het gebruik van beelden kon Cristel van Doorn laten zien welke mogelijkheden er zijn om rekenonderwijs te koppelen aan praktische vakken en hoe leerkrachten daarbij kunnen inspelen op de specifieke behoeften van de kinderen.

In de training leerde zij heel gericht te kijken naar de ander, zowel leerlingen als collega's. Met Kijken naar Kinderen heeft zij in haar ogen een mooi instrument in handen gekregen om mensen in beweging te krijgen, dat op veel manieren kan worden toegepast. Het komende jaar gaat zij het praktisch rekenen uitbouwen, onder andere door nog beter te kijken naar kinderen. Daarbij wil ze de fotoverslagen blijven gebruiken.

Breed inzetbaar

Naast de individuele grote opbrengsten, toonden de presentaties van de cursusdeelnemers vooral de brede inzetbaarheid van Kijken naar Kinderen aan. Van het in beeld brengen van de beginsituatie tot en met de begeleiding van leerkrachten en de borging van de gerealiseerde ontwikkeling in een borgingsdocument blijkt het een effectief middel te zijn.

De breedte is tegelijkertijd een valkuil. Door de gelaagdheid van de methodiek, dreigt het gevaar dat gebruikers door de bomen het bos niet meer zien. De voornaamste (vervolg)opgave is dan ook gebruikers van de methode te leren het middel telkens in de juiste context in te zetten en hen daarmee vertrouwd te maken.

*Van links naar rechts:
Cristel van Doorn,
Ella de Heij,
Belinda Terlouw,
Els van Herpen,
Janny Bolink en
Jelly Frijlink.*

‘Leerkrachten leren beter te kijken naar wat kinderen echt nodig hebben’

SBO De Brug in Zwolle heeft in twee jaar tijd grote stappen gezet met de verbetering van het reken-wiskundeonderwijs. Leerkrachten hebben meer zicht op waar hun kinderen behoefte aan hebben en slagen er steeds beter in het onderwijs af te stemmen op de individuele onderwijsbehoefte. Ze durven daardoor de methode los te laten en te kiezen voor wat goed is voor het kind. Het effect daarvan op de rekenresultaten van de kinderen is groot. Verschillende leerlingen slaagden er in om in korte tijd hun rekenvaardigheden te verbeteren.

Bij het ruim twee jaar geleden gestarte nascholings-traject op SBO De Brug (Zwolle) lag de nadruk op de ontwikkeling van handelingsgericht werken. In eerste instantie stond daarbij het reken-wiskunde-onderwijs centraal, maar uiteindelijk moet deze manier van werken ook in de overige vakken gemeengoed worden.

Een van de belangrijkste doelen van het handelingsgericht werken is zo optimaal mogelijk aan te sluiten bij de onderwijsbehoefte van de kinderen.

Zeker als er wordt gerekend binnen de jaargroep, zijn binnen het speciaal basisonderwijs de verschillen tussen kinderen groot. Leerkrachten binnen het SBO moeten daarom niet alleen de organisatie van hun rekenlessen optimaal op orde hebben, maar zij moeten ook als geen ander goed kunnen waarnemen en begrijpen wat zij zien. Kinderen met een ontwikkelingsperspectief en een bepaald uitstroombroefiel moeten namelijk in het kader van opbrengstgericht werken gericht gemonitord worden om ervoor te

zorgen dat er rekening gehouden wordt met de onderwijsbehoefte van het betreffende kind. Zo kunnen alle kinderen, geclusterd in een groepsplan leren in de zone van hun naaste ontwikkeling. Het ligt daarom voor de hand dat deze scholen vaak kiezen voor het concept Handelings Gericht Werken (HGW). Op SBO De Brug was dit de insteek van het begeleidingstraject. De school ging daarnaast van het rekenen in niveaugroepen over naar rekenen in de jaargroep. Dit had consequenties voor de organisatie van de rekenlessen. Een eerste scan van de school wees uit dat om dit allemaal mogelijk te maken, er geprofessionaliseerd moest worden.

Moeizame start

In het nascholingstraject is onder andere gebruik gemaakt van foto- en videobeelden als middel om leerkrachtgedrag zichtbaar te maken. De grote kracht daarvan is dat het niet alleen voor anderen zichtbaar wordt wat er gebeurt in de klas, maar vooral ook dat

>>>

leerkrachten zelf leren kijken naar wat ze eigenlijk doen en wat de stappen zijn waarmee je kinderen tot leren en ontwikkeling brengt.

Orthopedagoge Bettine van der Haar van De Brug herinnert zich dat het begin van het traject moeizaam verliep. 'Tijdens de eerste groepsbespreking bij de start van het traject in september 2010 ontstond er aanvankelijk heel veel onrust', kijkt zij terug. 'De leerkrachten dachten dat ze de methode los moesten laten, terwijl de leerstof tot dan toe leidend was geweest. Ze waren bang ineens iets heel anders te moeten gaan doen. Toen men in het begeleidings-traject meer zicht kreeg op leerlijnen en op de rol van de leerkracht tijdens het proces, zagen en grepen ze de kansen. Er werd doelgerichter en meer diagnosticerend lesgegeven. Men was zich bewust van het belang van de rol van de leerkracht en ging daarmee aan de slag.'

'De groepsplannen werden daardoor ook vakinhoudelijker. In plaats van de methode, werden de doelen leidend en men ging ook bewuster om met wat je als leerkracht hebt te doen om die doelen te bereiken. De onderwijsbehoeftes van het kind kwam veel centraler te staan. De methode blijft de weg waarlangs je wandelt om de doelen te behalen, maar het is mooi om te zien dat leraren beter waarnemen en zien wat echt nodig is om de doelen te bereiken.'

'Ze durven en kunnen naast een kwantitatieve analyse nu ook meer en meer kwalitatief te analyseren,' vult IB-er Gert Kerkdijk aan. 'Dit wordt ook zichtbaar tijdens de groepsbesprekingen. Leerkrachten kijken naar de doelen die behaald moeten worden en kijken naar hun kinderen. Ze vragen zich op vakinhoudelijke wijze af hoe ze ieder kind op basis van zijn eigen

*Orthopedagoge
Bettine van der Haar*

IB-er Gert Kerkdijk

onderwijsbehoeften daar kunnen krijgen en plannen daar een route voor. Men is zich meer en meer bewust van het feit dat we de groepsplannen niet voor een ander maken, maar voor onszelf. Het helpt ons om iets te bereiken en om te zien wat we bereikt hebben. Ook in de groepsbesprekingen zien we echt dat de leerkrachten een verdiepingsslag hebben gemaakt.'

Cruciale rol

Kijken naar Kinderen speelde een cruciale rol in het veranderingsproces, is de overtuiging van Gert Kerkdijk: 'Door het gebruik van beelden, nemen de leerkrachten beter waar en kunnen ze het aanbod beter afstemmen op de onderwijsbehoeften van kinderen. Dit leidt automatisch tot betere resultaten. Dat zie je overigens ook bij de kinderen zelf. Ze zijn zich bewust van hun eigen ontwikkeling en kunnen aangeven wat het was dat hen geholpen heeft.' Om het effect van de verandering terug te zien in de leerresultaten is lastig binnen het SBO. In het SBO worden kinderen individueel getoetst en in een leerlingvolgsysteem geplaatst. Dat maakt het lastig om tot een trendanalyse te komen voor een volledige groep. Daar komt bij dat er ieder jaar nieuwe instroom is in een groep. Dit heeft consequenties voor de groepssamenstelling, omdat er altijd goed gekeken wordt op basis van kindkenmerken in welke groep een kind het beste tot zijn recht komt en of het kind voldoende kan profiteren van het groepsaanbod. De groepen wisselen daardoor nogal eens van samenstelling. Ook dat maakt het lastig een trend te constateren.

Op basis van individuele DLE's en vaardigheidsscores was het wel mogelijk meer inzicht te krijgen in het effect van het traject. Hier bleek uit dat de rekenvaardigheden van verschillende kinderen er op vooruit zijn gegaan.

Trots

De kinderen die dit resultaat behaalden, vertelden in een gesprek wat de leerkracht had gedaan om hen verder te helpen. Het hele begeleidingstraject kwam daarbij in beeld. 'De juffrouw heeft materialen ingezet die ons helpen bij het uitrekenen van de sommen en dat werkte', vertelde een leerling. 'De juf kijkt goed naar wat ik al kan en wat ik nog meer kan en weet precies in welk groepje je moet rekenen. We zitten allemaal in het juiste groepje. De juf heeft groepjes gemaakt van kinderen die samen op hetzelfde niveau werken. Dan hoef je ook minder vragen te stellen.'

'De juf vertelt er ook wel eens een verhaaltje bij. Dan snap je beter wat er aan de hand is. We moesten leren dat wat je dichtbij ziet, groter lijkt. Door een vlag van veraf met een raam van het gebouw op het plaatje te laten vergelijken, snapten we dat dat wel een heel grote vlag moest zijn, terwijl die kleiner leek dan een klein vlaggetje op de voorgrond. De juf helpt je door uit te leggen wat er precies gevraagd wordt. Bijvoorbeeld: reken handig uit. Wat bedoelen ze daarmee? Dan staan er plaatjes bij en dan weet ik niet precies wat ik met die plaatjes moet doen, maar dan zegt zij dat het 3 stapeltjes van 7 zijn en dat dat een som is: 3×7 .'

Trotse juf Evelien

Trots lieten de leerlingen zien hoe ze sprongen maakten op de getallenlijn om al rijgend tot hun oplossing te komen. 'Kijk, we hoeven niet alles meer te tellen en je kunt heel goed zien wat je hebt gedaan. Zo maak je minder fouten en kun je sneller rekenen!' De kinderen wisten ook te vertellen hoe leuk het was om klassikaal, ondanks alle verschillen, te werken aan automatiseren.

Structureel inzetten

De Brug wil de collegiale consultatie structureel inzetten om leerkrachten de kans te geven nog meer kennis te nemen van wat er in andere jaargroepen gebeurt en om ze te laten leren met en van elkaar. Daarbij is de samenstelling van en de rolverdeling binnen de rekenwerk-

groep belangrijk. Een ieder brengt zijn

eigen deskundigheid in en als die goed op elkaar afgestemd zijn, verwacht

De Brug de ingezette ontwikkeling volgend jaar te kunnen voortzetten.

Bettine van der Haar: 'Daarbij is de focus belangrijk.

Om te kijken of er vooruitgang geboekt wordt, moeten we gericht naar ontwikkelings-

punten kijken. De

slag die we nog kunnen maken is dat we de doelen meer SMART formuleren. Onze leerkrachten moeten zich ook nog verder ontwikkelen in het zicht krijgen op leerlijnen. Al met al hebben we al heel veel bereikt. Het is goed te zien dat het team zicht heeft gekregen op hoe kinderen leren rekenen.'

'Als team moeten we ons nu verder verdiepen in de vraag hoe kinderen rekenen. Daarvoor moeten we toetsgegevens beter leren analyseren, maar ook tijdens het lesgeven nog diagnosticerender te werk gaan. Wat doet het kind en hoe duid ik dat? Dan kunnen we nog beter differentiëren. We kunnen dus nog belangrijke stappen zetten. Los daarvan is er echt sprake van een kwaliteitsverbetering binnen het reken-wiskundeonderwijs op De Brug. We hebben grote stappen gezet!'

Een van de kinderen die vooruitgang boekte

Begeleidingstraject betaalt zich uit op De Bonte Stegge (Dalfsen)

Basisschool De Stegge in Dalfsen werkte de afgelopen twee jaar onder de begeleiding van de KPZ aan de verbetering van het reken-wiskundeonderwijs. Tijdens het gehele traject werd de methodiek van Kijken naar Kinderen toegepast. Dit gebeurde onder meer om de beginsituatie in beeld te brengen en daarna om leerkrachten bewust te maken van

hun eigen leerkrachtgedrag en om te zien hoe de kinderen zich ontwikkelen. De opbrengst van het traject is tot nu toe groot. De rekenresultaten van de kinderen zijn verbeterd, de leerkrachten hebben meer zicht op de onderwijsbehoeften van de kinderen en de leerlingen vinden rekenen weer leuk!

OBS De Bonte Stegge in Dalfsen startte in 2010 met een traject om het reken-wiskundeonderwijs te verbeteren. Aanleiding hiervoor waren de tegenvallende rekenresultaten en de wens om een nieuwe rekenmethode te kiezen die recht doet aan het referentiekader. Aanvankelijk zou het begeleidingstraject drie jaar duren, maar omdat de gewenste verbetering na twee jaar bereikt is en de school ook nog andere ambities op de agenda heeft staan, is de begeleiding aan het eind van het afgelopen schooljaar afgesloten met een eindpresentatie. De opbrengst van de inspanningen is geborgd in een met foto en film geïllustreerd borgingsdocument.

Invulling begeleidingstraject

Om de beginsituatie in kaart te brengen, zijn interviews gehouden met de kinderen en vastgelegd op video en de leerkrachten kregen opdracht fotoreportages te maken van de rekenles en bij elke foto een onderschrift te bedenken. Op basis van de analyse van de beginsituatie is het verdere traject ingevuld. Hierin is onder meer gewerkt aan de opbouw van de rekenles, zoals het bij het begin van de rekenles kenbaar maken van het doel van de les, het activeren van voorkennis bij de kinderen, het verbeteren van de instructievaardigheden van de leerkracht en het omgaan met

verschillen. Ook werd stilgestaan bij het kinderen zelf leren reflecteren op hun eigen leerproces. Daarnaast kwam de vakinhoud en –didactiek aan de orde. Daarbij is ingegaan op de leerlijnen en hoe leerkrachten beter zicht kunnen krijgen op hoe kinderen leren rekenen op basis van de ijsberg en het handelingsmodel. Uiteindelijk moest dit leiden tot diagnostiserend lesgeven.

Tenslotte is in het traject ook aandacht geschonken aan het maken van borgingsdocumenten, beleidsplannen en groepsprofielen en –plannen en kwam de keuze en implementatie van een nieuwe rekenmethode aan bod.

Rode draad

Kijken naar Kinderen loopt als een rode draad door het begeleidings-traject heen. Het werd ingezet om de beginsituatie vast te stellen, het leerkrachtgedrag inzichtelijk te maken en de ontwikkeling van de kinderen te kunnen volgen. Ook werd het gebruikt bij de professionalisering van de leerkrachten. Door de leerkrachten met elkaar te laten overleggen over de beelden die zij zagen, werd op teamniveau een grote opbrengst gegenereerd. Het borgingsdocument kreeg zeggingskracht door de illustraties die beschikbaar kwamen. Ze brachten de opbrengst letterlijk in beeld.

De foto's bij dit artikel illustreren de ontwikkeling die de leerkrachten en daarmee de kinderen doormaakten. De beelden komen uit fotoverslagen van leerkracht Ina Krul, die met haar kleuters in een rijke rekenomgeving kansen creëerde om op basis van ervaringen tot inzicht te komen. De verslagen zijn in het borgingsdocument opgenomen als illustratie voor de ontwikkeling die zij als leerkracht doormaakte. Fotoverslag 2, 3 en 4 tonen hoe Maria zich ontwikkelde in haar groep. Ze laten zien hoe het leerkrachtgedrag van juf Ina effect heeft op het leerproces van een kind.

Foto 1 is een foto uit het eerste fotoverslag van Ina. Dit is een waarnemingsverslag. De onderschriften laten zien dat de leerkracht puur kijkt naar wat er gebeurt. Ze is zelf niet aanwezig en oefent geen enkele invloed uit.

Foto 2, 3 en 4 zijn afkomstig uit een tweede fotoverslag. De kinderen werken aan

1

Pakt zonder tellen het juiste blokje

conservatiebegrip. Het is goed te zien dat Ina een opdracht bedacht waarbij de kinderen tot begrip kunnen komen. In vijf glazen zitten evenveel pepernoten, maar

de kinderen wijzen het hoogste glas aan als het glas met de meeste pepernoten en het laagste glas als het glas met de minste pepernoten. Ze gaan onderzoeken of hun waarneming klopt.

Foto 2 en 3 laten zien dat Ina oog heeft voor de verschillende telstrategieën. Ze beschrijft hoe Tom zijn telhandeling organiseert en Maria niet. Maria komt daardoor op een verkeerd aantal uit. Ook nu weer is te zien dat leerkracht Ina een impuls geeft. Ze nodigt de kinderen uit nog eens te tellen en reikt daarvoor een eierdoos aan om Maria te helpen haar telhandeling te structureren (foto 4).

2

Maria gooit alles uit het glas en begint te tellen maar brengt geen structuur aan. Zij zegt: 'in mijn glas zitten 22 pepernoten'.

3

Tom haalt één voor één pepernoten uit het glas en telt 20 pepernoten. Tom brengt ondertussen structuur aan in het neerleggen van de pepernoten. Conclusie na het tellen: Maria heeft meer pepernoten.

4

Mijn vraag: Willen jullie de pepernoten in de lege eierdozen leggen en ze dan nog eens tellen?

Maria komt nu op 20 pepernoten, maar aan het eind van de les, als de pepernoten weer in de glazen zijn gedaan, denkt zij nog steeds dat het hoogste glas de meeste pepernoten heeft. Tom ziet dat het alleen maar zo lijkt, omdat het laagste glas breder is en het hoogste glas smaller. Het is goed om te zien dat ze de kinderen zelfs aan het eind van de les nog laat reflecteren op hun eigen leerproces. Tom en Maria deden dat in interactie met de rest van de klas.

Ina is in het hele fotoverslag duidelijker aanwezig. Ze neemt niet alleen waar, maar ze interpreteert ook op vakinhoudelijke wijze wat ze ziet. De opdracht, de materialen die ze aanreikt en de impulsen die ze geeft, laten zien hoe zij invloed uitoefent op het leren van kinderen.

Conservatiebegrip

In fotoverslag 3 zien we hoe Ina verder gaat met het uitoefenen van invloed op het leerproces van Maria. In de speelzaal zijn hoepels neergelegd. In de hoepels zijn voorwerpen in een oplopende hoeveelheid geplaatst om de getallenrij in hoeveelheden uit te drukken. Foto 5 laat zien hoe Ina de kans grijpt om te kijken of Maria inmiddels in staat is op basis van conservatiebegrip in te zien dat er meer knikkers liggen dan ballen. Ze lijken door hun grotere omvang in de meerderheid, maar ze liggen minder ver in de telrij.

Ina probeert haar door een vraag na te laten denken over het aanvankelijk verkeerd gegeven antwoord (foto 6). Maria komt tot inzicht en controleert haar inzicht door de één-één-correspondentie te leggen (foto 7 en 8). Opnieuw is leerkracht Ina duidelijk aanwezig en oefent invloed uit op het leren van Maria. Ze laat het denkwerk bij Maria

liggen en nodigt haar uit te controleren of haar aanname klopt.

Fotoverslag 4 laat zien hoe Maria zich verder ontwikkelt. De kinderen mogen in een meetcircuit met verschillende grootheden aan de slag. In een broodtrommel liggen drie lagen blokjes. Wat is de inhoud

Antwoord van Maria.

Vraag aan Maria 'Weet je nog wat Amber en Kevin moesten doen?' Toen viel het kwartje 'er zijn natuurlijk meer kraaltjes want die liggen verder in de rij'.

Om te controleren of ze gelijk heeft legt ze alle kraaltjes tegen over de ballen...

... En ja er zijn drie kraaltjes meer.

9

Hoe kun je bepalen wat de inhoud is zonder de blokjes eruit te halen?

10

Maria heeft de oplossing gevonden.

11

Klopt het?

uitgedrukt in blokjes (foto 9)? De opdracht lukt uit dat de kinderen op basis van de structuur hun eerste ervaringen mogen opdoen met de vermenigvuldiging als herhaalde optelling. Maria doorziet de herhaalde optelling. Dit duidt op inzicht in de structuur en indirect ook op conservatiebegrip (foto 10). Weer laat Ina zich gelden. Ze zet er toe aan dat Maria er niet zomaar van uit moet gaan dat een aanname klopt, maar dat ze moet controleren (foto 11).

Grote opbrengst

De leerkrachten van De Bonte Stegge waardeerden de methodiek van Kijken naar

Kinderen zeer. Bij de evaluatie gaven zij gemiddeld een 9,3 aan de werkwijze. 'Dit is een mooie manier om te reflecteren. Je ziet je eigen handelen terug in dat wat de kinderen doen. Je leert doelgericht te kijken naar die dingen die er toe doen', schreef een van de leerkrachten. 'Kinderen laten zien wat wij ze moeten geven', vatte een collega van haar treffend samen. 'Het is een geweldig middel', vond een leerkracht. 'En het leuke is dat het werkt!'

Het enthousiasme van de leerkrachten is ook terug te zien in de opbrengsten van het begeleidingstraject. Op alle aspecten van het begeleidingstraject

is vooruitgang geboekt. Dit bleek uit de leerlingresultaten, maar werd ook zichtbaar in het leerkrachtgedrag. Niet alleen werd in de documenten op professionele wijze vastgelegd wat de opbrengst was (inclusief een toelichting), maar ook de verzamelde beelden spraken boekdelen. De leerkrachten van De Bonte Stegge gaven aan dat zij bewuster zijn van hun rol als leerkracht. Ze leerden diagnosticerend les te geven. Ze namen bewuster waar en begrepen daardoor beter wat ze zagen. Zo kon er doelgericht invloed worden uitgeoefend op het leren van kinderen.

'We zijn ons meer gaan richten op het kind als één van de groep. We proberen zoveel mogelijk iedereen bij de groep betrekken en proberen op drie niveaus de kinderen te benaderen', gaf een van hen aan. 'De betere rekenaars zien de vraagstukjes nu als een uitdaging. De motivatie voor het rekenonderwijs is groter geworden, ook bij de zwakke rekenaars. Alle collega's zijn geïnspireerd geraakt. Kinderen enthousiast, resultaten beter, directie en CITO tevreden. Wat wil je nog meer?', meldt een collega bij de evaluatie.

De leerkrachten zijn zich bewust geworden van het feit dat je naast de methode ook leerzame, leuke rekenlessen kunt geven. Nog afgezien van de verbeterde rekenresultaten, is er binnen de school veel enthousiasme ontstaan rond het rekenonderwijs. En misschien nog wel het belangrijkste, de kinderen op De Bonte Stegge vinden rekenen weer leuk!

Breed aanbod voor scholing Kijken naar Kinderen

De artikelen in deze nieuwsbrief maken duidelijk dat de inzet van Kijken naar Kinderen zorgt voor een hogere opbrengst. De resultaten van de kinderen verbeteren en het leerkrachtgedrag wordt op een positieve manier beïnvloed. Er zijn verschillende mogelijkheden om zelf te leren het middel in de eigen beroepspraktijk in te zetten. Zo is Kijken naar Kinderen een geschikt middel voor afgestudeerde rekencoördinatoren, die veel kennis hebben vergaard en vaardigheden ontwikkeld om de kwaliteit van het rekenonderwijs binnen hun eigen school te verhogen. Zij hebben behoefte aan gereedschappen om handen en voeten te geven aan hun rekencoördinatorschap. Hoe oefen je invloed uit op een teamontwikkeling op het gebied van het reken-wiskundeonderwijs? In een daarvoor ontwikkeld programma laten twee groepen rekencoördinatoren zich scholen op locatie, zodat zij niet ver hoeven te reizen en bovendien optimaal gebruik kunnen maken van elkaars expertise binnen de regio waarin zij als rekencoördinator opereren. De opbouw van het aanbod en de prijs is vergelijkbaar met het aanbod dat op de KPZ wordt aangeboden. Meer informatie over het aanbod voor IB-ers en rekencoördinatoren staat op www.kijkennaarkinderen.nl. De data op locatie zijn afgestemd op de wensen van de groep. Op de KPZ start een groep voor IB-ers en rekencoördinatoren. Hier zijn nog een paar plaatsen

voor beschikbaar (zie hiervoor de website). Omdat het aanbod voor schoolbegeleiders onvoldoende aanmeldingen heeft, wordt de groep met IB-ers en rekencoördinatoren aangevuld met de schoolbegeleiders die zich aanmelden. In het aanbod wordt rekening gehouden met de verschillende beroepspraktijken waarin de deelnemers functioneren. Ook wordt aandacht besteed aan het implementeren van het protocol ERWD, waar alle basisscholen in Nederland mee te maken hebben. Kijken naar Kinderen kan onder andere bijdragen aan het in beeld brengen van onderwijsbehoeften van kinderen en het concretiseren van het protocol. De eerste bijeenkomst is op 26 september 2012. Mocht u deze nieuwsbrief na deze datum zien, kunt u zich toch opgeven. U krijgt dan de mogelijkheid om de eerste bijeenkomst in overleg op een ander tijdstip in te halen.

Ook IB-ers willen zich verder ontwikkelen, maar vinden niet altijd een geschikte vervolgentraining. Ze hebben al veel geleerd in hun opleiding tot IB-er. Kijken naar Kinderen biedt hen verrijking en verdieping. Zij verenigen zich tot groepen die op locatie geschoold willen worden. Deze groepen zijn ook geschikt voor RT-ers. U kunt hier informatie over opvragen.

Binnen de KPZ start een leergemeenschap waarin hogeschooldocenten uit verschillende secties zich verenigen om te leren hoe zij Kijken naar Kinderen kunnen inzetten in

andere vakgebieden dan rekenen. Ze brengen daarvoor een eigen, aan het vak gerelateerde, onderzoeksonderwerp in. Ook andere pabo's hebben aangegeven dat zij zo'n leergemeenschap willen vormen. Daar worden mogelijkheden voor gezocht. Opleiders die geïnteresseerd zijn in het leren in zo'n leergemeenschap (al dan niet binnen de eigen opleiding) kunnen hier informatie over opvragen.

Een aantal scholen heeft aangegeven de kwaliteit van hun reken-wiskundeonderwijs te willen verbeteren en de opbrengsten te willen verhogen. Zij willen Kijken naar Kinderen inzetten om een bijdrage te kunnen leveren aan de professionalisering van de leerkracht. Het aanbod wordt afgestemd op de ambities van de school en de professionaliseringsbehoefte van het team. Tijdens een intake worden afspraken over het traject gemaakt die aansluiten bij de wensen en mogelijkheden van de school.

Indien u in bovenstaande mogelijkheden niet vindt wat u zoekt en toch geschoold wilt worden in Kijken naar Kinderen kunt u contact opnemen met b.telouw@kpz.nl